

Bijzondere bijstand verlenen voor energie kan gemeenten miljoenen kosten!

In de MvT van het wetsvoorstel tot wijziging van de Participatiewet in verband met het eenmalig categoriaal verstrekken van een energietoeslag aan huishoudens met een laag inkomen, zijn de volgende passages opgenomen:

“Uit het onderzoek is gebleken dat de Participatiewet de mogelijkheid biedt om huishoudens met een sterk gestegen energierekening via de individuele bijzondere bijstand financieel tegemoet te komen.”
(p 3)

“De regering is van oordeel dat bij de huidige onverwachte en ongekend sterke stijging van de energieprijzen, zoals aangegeven in de inleiding, sprake is van extra kosten die voortvloeien uit bijzondere omstandigheden. Zonder de grenzen van een redelijke wetsuitleg te buiten te gaan wordt bijzondere bijstandsverlening in verband met de huidige onverwachte en ongekend sterk gestegen energieprijzen dan ook toelaatbaar geacht. Dit geldt zowel voor de individuele bijzondere bijstand als voor de categoriale bijzondere bijstand.” (p 4)

De stelling wordt gebaseerd op een onderzoek zonder bronvermelding en is naar mijn opvatting niet correct. Om in aanmerking te komen voor individuele bijzondere bijstand moet de aanvraag op grond van jurisprudentie aan de volgende criteria worden getoetst:

1. Doen de kosten zich voor
2. Zijn de kosten noodzakelijk
3. Is er sprake van kosten die voortvloeien uit individuele bijzondere omstandigheden
4. Kunnen de kosten worden voldaan uit de aanwezige draagkracht

Uit jurisprudentie blijkt dat het enkel stijgen van algemene kosten, zoals in casu het geval, niet leidt tot bijzondere omstandigheden in het individuele geval (zie bijv CRvB 08-11-2005:AU6266). Tevens geldt dat het enkel hebben van schulden ook niet maakt dat er wel sprake is van bijzondere omstandigheden.

Doordat de energielasten voor iedereen stijgen is er geen sprake van kosten die voortvloeien uit individuele bijzondere omstandigheden. En omdat niet aan dit criterium wordt voldaan bestaat er ook geen afdwingbaar recht op individuele bijzondere bijstand. Een dergelijke aanvraag kan daarom worden afgewezen.

De minister is echter van mening dat er voor de stijging van de energielasten wel individuele bijzondere bijstand kan worden verstrekt (zie o.a. de MvT, de handreiking van Stimulansz en Gemeentenuws van SZW 2022-2). Maar de minister is niet de wetgever. Mocht dit advies worden gevolgd dan is dat alleen mogelijk door te stellen dat de hogere energiekosten wel het gevolg zijn van individuele bijzondere omstandigheden. Deze stelling heeft echter tot gevolg dat dit voor iedereen geldt die geconfronteerd wordt met de meerkosten en deze op grond van zijn draagkracht niet zelf kan bekostigen. Bij afwezigheid van een afwijzingsgrond ontstaat er dan een afdwingbaar recht op individuele bijzondere bijstand.

Een kenmerk van de individuele bijzondere bijstand is dat het dwingendrechtelijk van aard is met een open eind financiering. Dit betekent dat het college, anders dan bij de categoriale bijzondere bijstand, geen invloed heeft op de criteria, de hoogte van de kosten, de kosten niet kan beperken tot een bepaald budget en ook niet kan beperken in tijd.

Als de gemiddelde energienota met € 200 per maand stijgt, dan is er op jaarbasis sprake van € 2400 aan meerkosten. Stel dat 2.000 inwoners dan een beroep doen op de individuele bijzondere bijstand dan gaat dit de gemeente 4,8 miljoen euro extra kosten. Stel dat in een grotere gemeente 10.000 inwoners gaan aanvragen dan gaat het al om een bedrag van 24 miljoen. Landelijk gaat het om ongeveer 1 miljoen mensen en dus om 2,4 miljard euro.

Dit zijn extra kosten voor de gemeente ten laste van het budget voor de individuele bijzondere bijstand zonder dat de compensatie van deze extra kosten door het Rijk is geregeld.

Een dergelijke opvatting kan de gemeente dus miljoenen kosten. Ook in het advies van de Raad van State wordt reeds gewaarschuwd voor de financiële risico's voor gemeenten.

Willy Heesen

Juridisch adviseur, auteur en docent PW